

Adunarea generală

Distrib.: generală
21 ianuarie 2020

Originalul: limba engleză
Tradus și revizuit de IER
(<http://ier.gov.ro/>)

Consiliul Drepturilor Omului

Cea de-a 43-a sesiune

24 februarie – 20 martie 2020

Punctul 3 de pe ordinea de zi

**Promovarea și protejarea tuturor drepturilor omului, civile,
politice, economice, sociale și culturale,
inclusiv a dreptului la dezvoltare**

Perspectivă critică asupra sistemelor alimentare, crizelor alimentare și viitorului dreptului la hrană

Raportul Raportorului Special privind dreptul la hrană

Rezumat

Prezentul raport marchează încheierea mandatului Raportorului Special și constituie prezentarea sa finală în fața Consiliului pentru Drepturile Omului, în calitate sa oficială. În ultimii șase ani, Hilal Elver a dobândit o perspectivă unică asupra stării globale a dreptului la hrană. Aceste informații au condus-o la concluzia că, în ciuda obiectivului de dezvoltare durabilă „zero foamete” și malnutriție până în 2030, realizarea dreptului la hrană rămâne o realitate îndepărtată, dacă nu imposibilă, pentru mult prea multe persoane. În prezentul raport, Raportorul Special oferă o perspectivă critică asupra tendințelor care au condus la această realitate și o analiză a noilor evoluții care au potențialul de a schimba status-quo-ul. Ea privește, de asemenea, către viitor, subliniind rolul și responsabilitățile principalilor actori-cheie în promovarea dreptului la hrană. Recomandările formulate în raport sunt menite să faciliteze activitatea Raportorilor Speciali ulteriori și să contribuie la memoria instituțională a mandatului. Raportorul Special dorește, prin urmare, ca raportul să ofere o bază celor care doresc să garanteze generației următoare o lume care să nu mai sufere de foamete și malnutriție.

*S-a ajuns la un acord de publicare a prezentului raport după data standard de publicare din cauza unor circumstanțe independente de controlul autorului notificării.

GE.20-00869(E)

2000869

Please recycle

Cuprins

	<i>Pagina</i>
I. Introducere	3
II. Perspectivă critică: globalizarea și mercantilizarea sistemelor alimentare.....	4
A. Acorduri comerciale, subvenții și neoliberalism.....	4
B. Marginalizarea micilor fermieri și a țăranilor	5
C. Goana după terenuri.....	6
D. Exploatarea lucrătorilor și expunerea la pesticide periculoase	7
E. „Supermarketizarea” alimentelor și ratele crescute de malnutriție	8
F. Pierderea biodiversității și degradarea mediului.....	10
III. Insecuritate alimentară gravă: foame, foamete și înfometare	11
A. Conflicte și crize alimentare	11
B. Schimbări climatice și dezastre naturale.....	13
IV. Privind către viitor: recomandări adresate principalilor actori pentru a sprijini realizarea dreptului la hrană	14
A. Recunoașterea în mod oficial a drepturilor economice, sociale și culturale pe timp de pace și pe timp	14
de conflict	
B. Punerea în aplicare unei abordări bazate pe drepturile omului	15
C. Monitorizarea drepturilor și garantarea accesului la justiție în cazul infracțiunilor extrateritoriale	15
D. Finanțarea instituțiilor pentru drepturile omului și înlăturarea barierelor care separă organizațiile	16
internaționale	
E. Adoptarea de reforme economice pentru a combate sărăcia și inegalitatea în cazul populațiilor	17
marginalizate	
F. Autonomia femeilor și fetelor și promovarea diversității de gen.....	17
G. Promovarea tinerilor în agricultură.....	18
H. Investirea responsabilă în tehnologie și reglementarea inovației.....	18
I. Investirea în agroecologie și în cunoștințele tradiționale	19
J. Protejarea integrității științifice.....	19
K. Consolidarea rolului societății civile și protejarea apărătorilor drepturilor omului împotriva	19
violențelor	
L. Promovarea civismului alimentar în contextul urbanizării	20
V. Concluzie	20

I. Introducere

1. În decursul ultimilor șase ani, Raportorul Special și-a îndeplinit mandatul privind dreptul la hrană în conformitate cu orientările Consiliului pentru Drepturile Omului, astfel cum sunt stabilite în rezoluția 6/2. Aceasta a transmis 11 rapoarte tematice Consiliului pentru Drepturile Omului și Adunării Generale, abordând chestiuni presante relevante pentru dreptul la hrană, inclusiv justițiabilitatea dreptului la hrană, drepturile femeilor și autonomia femeilor, schimbările climatice, malnutriția, dezastrelor naturale și asistența umanitară, conflictele și înfometarea, lucrătorii din domeniile agriculturii și pescuitului și obiectivele de dezvoltare durabilă. Fiecare raport a fost elaborat în colaborare cu statele și în consultare cu organizațiile internaționale, organizațiile neguvernamentale, mediul academic și cu membrii societății civile. Raportorul Special a efectuat, de asemenea, misiuni în 11 țări, ceea ce i-a permis să asiste la punerea în aplicare, precum și la încălcări ale dreptului la hrană, în teren.¹ Aceasta a transmis numeroase scrisori de invocare a unor încălcări ale drepturilor omului și comunicate de presă, adesea în coordonare cu alți Raportori Speciali, reamintind țărilor și principalelor părți interesate importanța monitorizării drepturilor omului.

2. Raportorul Special dorește să profite de această oportunitate pentru a mulțumi membrilor Consiliului pentru Drepturile Omului pentru faptul că i-au acordat acest privilegiu. Mulțumește deopotrivă administratorilor din cadrul Serviciului Proceduri Speciale și experților în drepturile omului din cadrul Oficiului Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului (OHCHR), care au sprijinit-o în orice etapă și au facilitat soluționarea numeroaselor provocări logistice și de fond care au apărut pe tot parcursul mandatului său. Fără contribuțiile lor valoroase și prietenia lor călduroasă, această muncă nu ar fi putut să fie realizată.

3. În cursul mandatului său, Raportorul Special a atras atenția asupra populațiilor care se află în pragul înfometării și a celor care suferă din cauza foametei, care amenință peste 113 milioane de persoane din lume.² Aceasta a criticat extinderea unui regim economic internațional care promovează distribuția inegală a resurselor, exploatarea lucrătorilor agricoli, creșterea producției monoculturale și reducerea diversității sistemelor alimentare în perioade de urgență climatică. A solicitat un remediu pentru situația comunităților cele mai marginalizate, care se confruntă cu inegalitate persistentă și discriminare pe baza identității lor etnice și/sau de gen și a ilustrat modul în care aceste condiții s-au deteriorat în urma unor conflicte grave și a unor situații de urgență, inclusiv în cazul celor legate de tensiuni geopolitice și schimbări climatice. Aceasta a concluzionat că, în ciuda obiectivului „zero foamete” și malnutriție până în 2030, realizarea dreptului la hrană rămâne o realitate îndepărtată, dacă nu imposibilă, pentru mult prea multe persoane.

4. Cu toate acestea, Raportorul Special s-a angajat să își utilizeze cunoștințele obținute în poziția sa pentru a arăta calea care trebuie urmată și pentru a inspira acțiuni colective. O analiză detaliată a dreptului la hrană nu poate fi efectuată în cadrul domeniului de aplicare al raportului său final. În schimb, analizează tendințele relevante care au apărut în timpul mandatului său și oferă o analiză sobră și uneori promițătoare, reamintind rapoartele tematice anterioare, observațiile misiunilor de țară și concluziile principalilor experți tehnici în materie de securitate alimentară și nutrițională globală. După ce oferă o perspectivă critică asupra problemelor rămase și noilor evoluții, privește spre viitor, subliniind rolul și responsabilitățile actorilor-cheie în promovarea dreptului la hrană.

5. Raportul final este menit să faciliteze activitatea Raportorilor Speciali ulteriori și să contribuie la memoria instituțională a mandatului. De asemenea, oferă o bază celor care doresc să garanteze generației următoare o lume care să nu sufere de foame și malnutriție.

¹ Raportorul Special a făcut vizite în Argentina, Azerbaidjan, Indonezia, Italia (în ianuarie 2020), Maroc, Paraguay, Filipine, Polonia, Vietnam, Zambia și Zimbabwe.

² A se vedea Rețeaua de informare cu privire la securitatea alimentară, *2019 Global Report on Food Crises: Joint Analysis for Better Decisions*, (septembrie 2019).

II. Perspectivă critică: globalizarea și mercantilizarea sistemelor alimentare

6. Actualul model de agricultură industrială prezintă dezavantaje majore. Generează pierderi și deșeuri de alimente, maltratează animalele, emite gaze cu efect de seră, poluează ecosisteme, strămută și comite abuzuri față de lucrătorii din domeniile agriculturii și pescuitului și perturbă comunitățile agricole tradiționale. Pur și simplu, drepturile omului ale actorilor din sistemul alimentar, inclusiv ale lucrătorilor din agricultură, ale micilor fermieri și consumatorilor, sunt adesea ignorate sau sunt încălcate. Următoarea secțiune oferă o viziune critică asupra acestor tendințe și asupra altor obstacole din calea consolidării dreptului la hrană. Dezbaterile evaluează în continuare progresul realizat în soluționarea provocărilor legate de găsirea de soluții și a lacunelor rămase.

A. Acorduri comerciale, subvenții și neoliberalism

7. Globalizarea sistemelor alimentare are potențialul de a sprijini o mai mare disponibilitate și diversitate a alimentelor, soluționând astfel insecuritatea alimentară și malnutriția. În practică, însă, acest fenomen a perpetuat inegalitatea globală și a afectat accesul la alimente pentru cele mai vulnerabile populații. Sistemele alimentare de astăzi sunt dominate de acorduri comerciale și politici economice care acordă prioritate profiturilor față de dreptul la hrană. Energia electrică este concentrată în mâinile câtorva actori corporativi care beneficiază de reguli de liber schimb și politici agricole axate pe exporturi. Astfel de regimuri privilegiază marile întreprinderi agroalimentare în detrimentul altora, creând instabilitate în sistemul alimentar global.

8. În întreaga lume, micii producători dispar și piețele locale se prăbușesc. Producătorii din mediul rural, care se confruntă tot mai mult cu sărăcia, au fost forțați să accepte norme comerciale și stimulente de producție (precum subvenții și tarife) care le-au afectat capacitatea de a satisface nevoile alimentare locale și de a participa pe piețele mai mari. Măsurile unilaterale luate de țări sub pretextul de a asigura siguranța sau de a proteja drepturile de proprietate intelectuală dezavantajează adesea în mod disproporționat micii fermieri și producători care nu dispun de capital pentru a pune în aplicare măsurile impuse și ale căror capacități sunt, prin urmare, limitate.

9. Politicile fiscale care promovează subvențiile agricole și alte măsuri protecționiste sunt în general în beneficiul marilor corporații multinaționale și al marilor proprietari de terenuri, în detrimentul producătorilor locali. Politica agricolă comună a Uniunii Europene, care este unul dintre cele mai mari sisteme de subvenționare din lume (reprezentând 40% din bugetul european),³ are ca scop promovarea „suveranității alimentare a agricultorilor”, dar este adesea supusă denaturării și manipulării, care periclitează traiul producătorilor locali.⁴ Zonele cele mai subvenționate sunt afectate de cea mai gravă poluare și de creșterea emisiilor de gaze cu efect de seră din agricultură.⁵

10. Micii producători din țările în curs de dezvoltare se luptă să concureze cu produsele subvenționate din țările dezvoltate.⁶ Subvențiile saturează piețele mondiale cu alimente nesănătoase, în măsura în care promovează produse de bază principale precum porumbul, soia, grâul, orezul, sorgul, laptele și carnea, în detrimentul diferitelor sisteme alimentare și al securității alimentare.⁷

11. Numeroase state au adoptat reforme neoliberale, inclusiv măsuri de consolidare fiscală sau austeritate, și reforme ample, structurale, care liberalizează, dereglementează și

³ A se vedea Matt Apuzzo și Salam Gebrekidan, „Who keeps Europe’s farm billions flowing? Often, those who benefit”, *The New York Times* (11 dec. 2019).

⁴ Selam Gebrekidan, Matt Apuzzo și Benjamin Novak, „The money farmers: how oligarchs and populists milk the E.U. for millions”, *The New York Times* (3 noiembrie 2019).

⁵ Matt Apuzzo și alții, „Killer slime, dead birds, an expunged map: the dirty secrets of European farm subsidies”, *The New York Times* (25 decembrie 2019).

⁶ Emmett Livingstone, „How EU milk is sinking Africa’s farmers”, *Politico* (8 aprilie 2018).

⁷ Din 1995, Statele Unite ale Americii au oferit agricultorilor subvenții agricole de aproape 300 miliarde USD pentru culturile produselor de bază.

privatizează piețele de alimente, în detrimentul micilor producători. De exemplu, în Grecia, aceste politici au generat condiții favorabile pentru marii comercianți cu amănuntul de alimente și comercianții privați, dar au contribuit la creșterea sărăciei rurale, a șomajului și a insecurității alimentare (A/74/164, punctul 19). În mod similar, măsurile de austeritate au „devastat” comunitățile din Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, lăsând comunitățile fără acces la servicii de bază și vulnerabile la încălcări ale drepturilor omului (a se vedea A/HRC/41/39/Add.1).

Noi evoluții

12. Raportorul Special a avertizat anterior că aceste politici, coroborate cu reducerea subvențiilor pentru combustibili și alimente, creșterea prețurilor la alimente și corupția, exacerbează inegalitatea și stârnesc tensiuni, astfel cum s-a întâmplat în Haiti, Sudan și Republica Bolivariană Venezuela. În cursul recente vizite a Raportorului Special în Zimbabwe, aceasta a constatat o situație disperată de insecuritate alimentară și sărăcie în toată țara. Sancțiunile și condiționalitățile economice impuse de Statele Unite ale Americii și, într-o măsură mai mică, de Uniunea Europeană, precum și măsurile de austeritate adoptate de guvern au agravat și mai mult aceste condiții.⁸

13. La nivel global, astfel de politici creează instabilitate socială și economică. În octombrie 2019, președintele Ecuadorului a ajuns la un acord cu liderii indigeni privind anularea unui pachet de austeritate economică care catalizase proteste și atacuri violente în Quito.⁹ În Franța crește tot mai multă furia socială și sprijinul acordat grevelor ca urmare a reducerii pensiilor și măsurilor de austeritate. Demonstrațiile din Algeria, Chile, Irak și Liban reprezintă o reapariție internațională amplă a luptei de clasă, determinată de inegalitatea socială. Statele trebuie să respingă măsurile de austeritate neolibérale înainte de a declanșa conflicte sau de a contribui la apariția unor crize alimentare suplimentare.

B. Marginalizarea micilor fermieri și a țăranilor

14. Globalizarea și financiarizarea sistemelor alimentare au permis marilor întreprinderi agricole să domine piața, hotărând unilateral ce și în ce cantitate să producă. Acest dezechilibru de putere lasă întreprinderile mici și mijlocii fără suveranitate alimentară și fără aproape nicio alternativă decât aceea de a accepta regulile stabilite de marii producători agricoli. Aproximativ 80% din populația săracă a lumii trăiește și muncește în mediul rural,¹⁰ jumătate dintre aceștia fiind mici agricultori și agricultori tradiționali, 20% nu dețin terenuri și 10% trăiesc din pescuit, vânătoare și creșterea animalelor.¹¹ În ciuda faptului că produc peste 70% din alimentele consumate pe plan local, țăranii și micii producători au devenit înlocuibili, se confruntă cu strămutări și bariere în calea piețelor din cauza condițiilor comerciale tehnice și a deficiențelor infrastructurii.

Noi evoluții

15. Deși aceste provocări au persistat în ultimii șase ani, s-au înregistrat progrese semnificative în ceea ce privește protecția juridică acordată micilor producători și țăranii. În 2018, Adunarea Generală a adoptat Declarația Organizației Națiunilor Unite privind drepturile țăranilor și ale altor persoane care lucrează în zonele rurale, consolidând obligația statelor de a oferi acces favorabil incluziunii și neobstrucționat la resurse productive pentru populațiile rurale, inclusiv femeilor, și drepturile la muncă decentă și la mijloace de subsistență. După o luptă prelungită, adoptarea Declarației reprezintă un important pas înainte. Recunoașterea formală a drepturilor țăranilor este în conformitate cu ținta 2.3 din

⁸ A se vedea observațiile preliminare ale Raportorului Special privind dreptul la hrană referitoare la vizita sa în Zimbabwe în perioada 18-28 noiembrie 2019.

⁹ A se vedea José María León Cabrera și Clifford Krauss, „Deal struck in Ecuador to cancel austerity package and end protests”, *The New York Times* (13 oct. 2019).

¹⁰ A se vedea Ana Paula De La O Campos și alții, „*Ending Extreme Poverty in Rural Areas. Sustaining Livelihoods to Leave No One Behind*” [Roma, Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO)].

¹¹ A se vedea CETIM, „A UN Declaration on the rights of peasants”, disponibilă la adresa www.cetim.ch/a-un-declaration-on-the-rights-of-peasants/.

obiectivele de dezvoltare durabilă, care promovează productivitatea agricolă și veniturile micilor producători, garantând accesul la resurse pentru femei, populațiile indigene, fermele familiale, crescători de animale și pescari. Cu toate acestea, astfel cum a discutat Raportorul Special în raportul său privind obiectivele de dezvoltare durabilă, statele nu sunt pe calea cea bună pentru a atinge obiectivele până în 2030 (a se vedea A/74/164).

16. Comisia pentru securitatea alimentară mondială a elaborat orientări politice importante care susțin obiectivele de dezvoltare durabilă, inclusiv orientări voluntare privind guvernarea responsabilă a proprietăților funciare, a pescuitului și a pădurilor; orientări voluntare privind asigurarea pescuitului durabil la scară mică în contextul securității alimentare și al eradicării sărăciei; și politicile privind investițiile în agricultura micilor producători pentru securitatea alimentară și nutriție; conectarea micilor producători la piețe; și o dezvoltare agricolă durabilă pentru securitatea alimentară și nutriție.

17. În 2017, prin Rezoluția 72/239, Adunarea Generală a proclamat perioada 2019-2028 ca fiind Deceniul Națiunilor Unite privind fermele de familie. În 2019, Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO) și Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă (IFAD) au lansat un plan global comun de acțiune pentru a permite un mediu al politicilor mai bun pentru agricultorii familiali, pentru a sprijini tinerii și durabilitatea generațiilor, pentru a promova egalitatea de gen, pentru a îmbunătăți incluziunea socioeconomică și pentru a proteja biodiversitatea, mediul și cultura. Deși acestea sunt obiective laudabile, punerea în aplicare impune o mai mare incluziune, întrucât politica globală a favorizat întreprinderile agricole multinaționale și cadrele de investiții care subminează fermele de familie.

C. Goana după terenuri

18. Peste 3,1 miliarde de persoane din lumea întreagă se bazează pe utilizarea terenurilor pentru subzistență, majoritatea acestora trăind în țări în curs de dezvoltare, fără a avea titlu de proprietate oficial. În partea de sud a lumii, resurse naturale precum apa, pădurile, savanele, terenurile pentru agricultură și pășunat sunt adesea gestionate în mod obișnuit conform legilor cutumiare. În măsura în care controlul pieței s-a consolidat tot mai mult, aceste terenuri au devenit obiectul investițiilor agricole, în cadrul unei „acaparări a terenurilor la nivel global”.¹² Acest concept se referă la achiziționarea de mari suprafețe de teren de către companii în scopuri legate de investiții, adesea fără consimțământul sau consultarea comunităților locale. Între 2000 și 2016, cumpărătorii străini au achiziționat 42,2 milioane de hectare de teren, Africa reprezentând 42% din toate tranzacțiile.¹³ Acapararea de terenuri a crescut de asemenea în Europa, unde 2,7% din fermele cu suprafețe mai mari de 100 de hectare controlează jumătate din terenurile arabile.¹⁴

19. Susținătorii achiziției de terenuri la scară largă consideră aceste politici benefice pentru ocuparea forței de muncă și infrastructura economică locale. Banca Mondială susține că proiectul său de sprijinire a activității agricole protejează drepturile funciare și promovează accesul echitabil la terenuri. În practică, proiectul a transformat terenurile în marfă comercializabilă vândută celui mai mare ofertant. Majoritatea achizițiilor nu promovează ținte de reducere a sărăciei sau ținte de dezvoltare; în schimb, astfel de politici încurajează piețele de export, sporesc riscul șocurilor de preț și creează o piață a drepturilor funciare cu efecte potențial distructive asupra mijloacelor de subzistență locale ale fermelor familiale, ale crescătorilor de animale și ale celor care nu dețin titluri oficiale asupra terenurilor.¹⁵

¹² A se vedea Transnational Institute, „The global land grab: a primer” (2012).

¹³ Kerstin Nolte, Wytke Chamberlain și Markus Giger, „International land deals for agriculture. Fresh insights from the land matrix: analytical report II” (2016).

¹⁴ A se vedea European Coordination Via Campesina, „Toolkit on land grabbing and access to land in Europe” (aprilie 2017).

¹⁵ A se vedea Olivier De Schutter, „How not to think of land-grabbing: three critiques of large-scale investments in farmland”, *Journal of Peasant Studies*, vol. 38, nr. 2 (2011).

Noi evoluții

20. Deși acapararea terenurilor persistă, statele au depus eforturi treptate pentru a stabili norme procedurale pentru a proteja drepturile de proprietate ale populațiilor locale. În 2015, Polonia a adoptat o lege privind tranzacțiile funciare, imediat după ce Raportorul Special a efectuat o vizită de țară (a se vedea A/HRC/34/48/Add.1). Legea era menită să protejeze terenurile agricole de micii investitori străini sau locali care ar înființa întreprinderi agricole în detrimentul agriculturii familiale. Aceasta prezenta, de asemenea, procedurile care permiteau persoanelor fizice să formuleze căi de atac împotriva procedurilor administrative, în cazul în care li se refuza în mod neîntemeiat dreptul de a achiziționa suprafețe agricole.

21. Mișcările conduse de societatea civilă au avut un succes moderat în combaterea acaparării terenurilor. În 2018, de exemplu, fermierii din Mozambic au împiedicat cu succes o tentativă de acaparare de terenuri la scară largă a unei companii chinezești.¹⁶ Chiar și așa, în contextul Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă, acapararea de terenuri pe motive ecologice sau acapararea de terenuri, cu scopul pretins de a atenua schimbările climatice sau de a promova conservarea mediului, a devenit o amenințare majoră pentru comunitățile locale. În Ghana, eforturile de a atinge eficiența energetică și de a gestiona dezvoltarea biocombustibililor la scară largă au condus atât la acapararea de terenuri atât de către entitățile locale, cât și de către cele străine.

D. Exploatarea lucrătorilor și expunerea la pesticide periculoase

22. Lucrătorii din alimentație continuă să se numere printre cei mai afectați de insecuritatea alimentară din lume. Doar sectorul agricol are aproximativ 1,3 miliarde de lucrători la nivel mondial, iar Organizația Internațională a Muncii (OIM) estimează că cel puțin 170 000 dintre acești lucrători sunt uciși în fiecare an.¹⁷ Caracterul informal al acestui sector, care reprezintă 60 până la 90% din toți lucrătorii, în special femeii, copiii și migranții, înseamnă mai puțină protecție și riscuri mai mari de sărăcie (a se vedea A/73/164 și A/HRC/40/56). Expunerea la pesticide toxice prin pulverizare, dispersare în atmosferă și contact direct a contribuit la rate șocante de intoxicare acută cu pesticide în rândul lucrătorilor agricoli (A/HRC/34/48, punctul 16).

23. Lucrătorii se confruntă, de asemenea, cu servitutea pentru datorii, sistemele de tip „plată la bucată” abuzive, cu negocieri colective limitate și cu lipsa protecției sociale (aproximativ 80% nu au acces la asigurări sociale, asistență medicală și despăgubiri pentru angajați, a se vedea A/73/164). Aceste încălcări au persistat, în măsura în care finanțarea speculativă a determinat scăderea prețurilor la materiile prime globale, iar proprietarii de ferme au încercat să facă economii prin eliminarea nivelului adecvat al salariilor, a măsurilor prin care le era protejată siguranța și a condițiilor decente de la locul de muncă, precum accesul la apă potabilă, hrană și instalații sanitare de bază.

24. Protecția juridică existentă pentru acești lucrători s-a dovedit insuficientă, în special din cauza faptului că lanțurile de aprovizionare continuă să se extindă și să depășească granițele jurisdicționale. Convenția privind plantațiile, 1958 (nr. 110) și Protocolul la aceasta, 1982, este în vigoare doar în 10 țări, iar ratificarea altor convenții ale OIM rămâne scăzută. Pentru lucrătorii din domeniile pescuitului și al agriculturii care sunt angajați formal, protecția este prevăzută într-un mozaic de cadre juridice fragmentate care nu dispun de mecanisme de monitorizare, punere în aplicare și responsabilitate (a se vedea A/73/164 și A/HRC/40/56).

25. Copiii continuă să fie protejați insuficient, întrucât 71% din copii lucrători muncesc în sectorul agricol lărgit, o creștere de 10 milioane față de 2012. Diverse instrumente privind drepturile omului și dreptul la muncă, inclusiv Convenția cu privire la drepturile copilului, Convenția privind vârsta minimă de încadrare în muncă, 1973 (nr. 138), și Convenția privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor, 1999 (nr. 182), nu s-au tradus în îmbunătățiri semnificative, în teren (a se vedea A/73/164). Abordarea problemei muncii

¹⁶ A se vedea Timothy A. Wise, „Seeds of resistance, harvests of hope: farmers halt a land grab in Mozambique”, GRAIN (30 oct. 2018).

¹⁷ A se vedea OIM, „Agriculture: a hazardous work” (martie 2015).

copiilor impune o abordare intersecțională, axată pe dezvoltarea rurală și pe reducerea sărăciei ca principali factori ai insecurității alimentare.

26. În plus, întreprinderile sunt puțin încurajate să adere la principiile directoare privind întreprinderile și drepturile omului, fără a exista norme obligatorii care să stea la baza mecanismelor care privesc obligația de diligență. De asemenea, nu există nici căi care să permită persoanelor și comunităților afectate să tragă la răspundere întreprinderile din lanțul de aprovizionare care obțin câștiguri de pe urma abuzurilor împotriva drepturilor omului.

Noi evoluții

27. Se fac încă eforturile de schimbare a statu-quo-ului la nivel internațional, în măsura în care în prezent se negociază un proiect de acord legal cu privire la activitățile comerciale și drepturile omului.¹⁸ Acesta are ca scop prevenirea infracțiunilor și a abuzurilor, asigurarea accesului la justiție și la căi de atac pentru victime și promovarea și consolidarea cooperării internaționale. Peste 400 de organizații ale societății civile sprijină această inițiativă, însă țările dezvoltate au refuzat până acum să facă acest lucru. Uniunea Europeană s-a implicat recent într-un mod mai pozitiv, ca răspuns la presiunile exercitate de societatea civilă.¹⁹

28. În general, statele au adoptat cu întârziere o protecție juridică adecvată pentru lucrători. Un val recent de litigii concentrat asupra glifosatului, ingredientul activ din popularul erbicid Roundup, a catalizat în sfârșit protecția implementată de stat sub forma de interdicții, restricții și chiar despăgubiri materiale pentru prejudiciile provocate.²⁰ Aproximativ 20 de țări au adoptat sau anunțat viitoare măsuri de salvagardare după ce Centrul internațional de cercetări asupra cancerului a anunțat că substanța chimică este „probabil cancerigenă” în 2015.²¹ În ciuda acestui fapt, interzicerea glifosatului continuă să fie un subiect de controversă la nivel global.²²

29. FAO a realizat recent un studiu legislativ pentru a identifica problemele din sectoarele agricultură, silvicultură și pescuit și pentru a oferi statelor orientări cu privire la standardele aplicabile.²³ Cu toate acestea, încălcările rămân deosebit de grave: rapoartele au expus existența unor deduceri salariale ilegale pe proprietățile de ceai srilankeze care fuseseră certificate ca fiind „zero sclavie” de către Rainforest Alliance și Fairtrade;²⁴ încălcări ale drepturilor omului pe plantațiile certificate ca fiind durabile de către Roundtable on Sustainable Palm Oil;²⁵ și munca în condiții de sclavie, traficul de persoane și abuzurile la adresa drepturilor omului, care continuă de asemenea în ansamblul industriei pescuitului (A/HRC/40/56).

¹⁸ A se vedea grupul de lucru interguvernamental deschis pentru corporațiile transnaționale și alte întreprinderi din perspectiva drepturilor omului, „Revised draft of a legally binding instrument to regulate, in international human rights law, the activities of transnational corporations and other business enterprises” (16 iulie 2019).

¹⁹ Lúcia Ortiz și Anne van Schaik, „Why does the European Union fear a binding human rights treaty on transnational corporations?”, Friends of the Earth International (11 iulie 2018).

²⁰ A se vedea Reuters, „Bayer expects significant surge in number of U.S. glyphosate cases” (16 octombrie 2019).

²¹ A se vedea Sustainable Pulse, „Glyphosate herbicides now banned or restricted in 20 countries worldwide” (28 May 2019); și The Guardian, „Germany to ban use of glyphosate weedkiller by end of 2023” (4 septembrie 2019).

²² Glifosatul nu este în prezent interzis în Uniunea Europeană sau de Agenția Statelor Unite pentru Protecția Mediului, iar Roundup și alte erbicide pe bază de glifosat sunt disponibile pe teritoriul Statelor Unite ale Americii.

²³ A se vedea Sisay Yeshanew, *Regulating Labour and Safety Standards in the Agriculture, Forestry and Fisheries Sectors* (Roma, FAO, 2018).

²⁴ A se vedea Lisa Fuller, „Exclusive: tea label giants vow probe after Sri Lanka labor abuse exposé”, Reuters (27 martie 2019).

²⁵ A se vedea Rainforest Action Network, „Palm oil giant Indofood sanctioned over labor rights violations” (5 nov. 2018).

E. „Supermarketizarea” alimentelor și ratele crescute de malnutriție

30. Toate formele de malnutriție continuă să amenințe viața și bunăstarea populației din întreaga lume. Copiii continuă să fie cei mai vulnerabili la malnutriție, întrucât dreptul lor la hrană rămâne nerealizat, în pofida protecției adăugate, prevăzute în Convenția cu privire la drepturile copilului și în cadrele juridice naționale. Potrivit Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), malnutriția este factorul de bază care contribuie cu aproximativ 45% la numărul total al deceselor copiilor (A/71/282, punctul 13).

31. În timp ce politicile de stat promovează produsele alimentare de bază pentru export, piețele locale sunt inundate de alimente subvenționate, procesate, care contribuie la explozia bolilor netransmisibile și malnutriției. Țările care îmbrățișează dereglementarea pieței înregistrează o creștere mai rapidă a consumului de alimente nesănătoase (A/71/282, punctul 29), întrucât alimentele nesănătoase sunt mai ușor disponibile și mai puțin costisitoare decât alternativele nutritive, în special în zonele rurale și urbane sărace.²⁶

32. Această dependență are impact asupra stabilității pieței: de exemplu, între 2011 și 2017, cele 50 de țări cel mai dependente de produse alimentare de bază s-au confruntat cu o subnutriție în creștere.²⁷ În 2018, aproximativ 381 de milioane de persoane subnutrite și 73 de milioane de copii cu vârste mai mici de 5 ani trăiau în țări cu venituri mici și medii care erau extrem de dependente de produse alimentare de bază.²⁸ Asia continuă să prezinte cea mai mare prevalență a subnutriției, cu peste două treimi din copiii cu retard în creștere cu vârste mai mici de 5 ani trăind în Asia, în 2018.²⁹ Există o „imagine disperată a subnutriției” în Africa subsahariană din cauza dependenței de alimentele importate, a conflictelor interne și secetei. America Latină și Caraibe se confruntă cu o creștere lentă a subnutriției.³⁰

33. Între timp, pentru prima dată în istorie, există mai multe persoane obeze decât subnutrite în lume, rata obezității fiind aproape triplată față de 1975.³¹ Procentul adulților supraponderali a crescut acum la 13,2% pe an, față de 11,7% în 2012, conducând la 4 milioane de decese la nivel global. Peste 40 de milioane de copii din lumea întreagă sunt supraponderali, Africa și Asia fiind cele mai afectate.³² Aceste cifre au implicații pentru rezultatele individuale ale sănătății și pentru peisajul mai larg al sănătății publice: impactul economic al obezității este estimat la 2 trilioane USD, adică 2,8% din PIB-ul mondial – aproximativ egal cu costurile conflictelor armate.³³

34. Aceste rate alarmante ale obezității și bolilor legate de alimentație sunt asociate cu „supermarketizarea” sistemelor alimentare, în special în Africa. Studiile au relevat că africanii din clasa de mijloc sunt dispuși să achiziționeze mai degrabă alimente cu grad înalt de prelucrare decât alimente proaspete.³⁴ Aceste tendințe sunt prezente și în America Latină, unde supermarketizarea și lanțurile alimentare de tip *fast food* au contribuit la creșterea malnutriției și, în special, a obezității.³⁵ Industria alimentară vizează copiii, comercializând alimente cu grad înalt de prelucrare, sărace în elemente nutritive în diverse medii de comunicare, în special în zonele urbane.³⁶ Dacă tendințele actuale continuă, 70 de milioane

²⁶ A se vedea Grupul de experți la nivel înalt pentru securitate alimentară și nutriție, *Report No. 12: Nutrition and Food Systems* (septembrie 2017).

²⁷ FAO și alții, *The State of Food Security and Nutrition in the World 2019: Safeguarding Against Economic Slowdowns and Downturns* (Roma, 2019), pag. 64.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid., pag. 28.

³⁰ Ibid., pag. 9.

³¹ A se vedea OMS, „Obesity and overweight” (16 februarie 2018).

³² Fondul Națiunilor Unite pentru Copii, OMS și Grupul Băncii Mondiale, „Levels and trends in child malnutrition. Joint child malnutrition estimates: key findings of the 2019 edition” (2019).

³³ Fondul Națiunilor Unite pentru Copii și Raportorul Special privind dreptul la hrană, „Protecting children’s right to a healthy food environment” (noiembrie 2019).

³⁴ A se vedea Kate Lyons, „Supermarkets are creating an obesity crisis in African countries, experts warn”, *The Guardian* (3 octombrie 2017).

³⁵ A se vedea Barry M. Popkin și T. Reardon, „Obesity and the food system transformation in Latin America”, *Obesity Reviews*, vol. 19, nr. 8 (aprilie 2018).

³⁶ UNICEF, *The State of the World’s Children. Children, Food and Nutrition. Growing Well in a Changing World* (octombrie 2019), pag. 105.

de sugari și copiii de vârstă mică vor fi supraponderali sau obezi până în 2025 (A/71/282, punctul 14).

Noi evoluții

35. În urma celei de-a doua conferințe internaționale privind nutriția din 2014, Organizația Națiunilor Unite a proclamat Deceniul de acțiune privind nutriția în aprilie 2016, demonstrând angajamentul față de o politică nutrițională coerentă, favorabilă incluziunii și transparentă (A/71/282, punctul 4). Cu toate acestea, doar Brazilia, Ecuadorul și Italia și-au asumat angajamente specifice, măsurabile, accesibile, relevante și încadrate în timp (SMART) pentru a acționa în contextul politicilor naționale legate de nutriție.³⁷ Alte țări (Argentina, Chile, Costa Rica și Mexic) au lansat reglementări și practici de etichetare pentru a avertiza copiii și adolescenții cu privire la alimentele și băuturile nesănătoase, protejându-i de marketingul țintit.

36. Majoritatea statelor continuă să ezite să reglementeze industria alimentară și a băuturilor cu măsuri similare Convenției-cadru a OMS privind controlul tutunului sau să adopte planuri strategice naționale cu termene și inițiative bugetare adaptate în mod specific. În schimb, statele continuă să se bazeze pe parteneriate public-privat care sunt afectate de conflicte de interese și mecanisme slabe de monitorizare și responsabilizare.

37. Comisia pentru securitatea alimentară mondială elaborează în prezent orientări voluntare privind securitatea alimentară și nutriția, care au potențialul de a promova dreptul la hrană și nutriție în detrimentul intereselor industriei. De asemenea, agențiile specializate ale Organizației Națiunilor Unite, în special OMS, au creat platforme pentru ca statele și organizațiile partenere să se implice în activități internaționale de monitorizare a nutriției, precum UN REACH (eforturi reînnoite pentru combaterea foametei la copii) și platforme naționale de informații privind nutriția. Tot în 2019, într-o notă comună de sensibilizare adaptată împreună cu Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF), Raportorul Special a solicitat dezvoltarea unor medii alimentare sănătoase și mobilizarea unor sisteme de sprijin, inclusiv a unor sisteme de educație și protecție socială mai puternice, pentru a susține dreptul la hrană al copiilor.³⁸

F. Pierderea biodiversității și degradarea mediului

38. Biodiversitatea este vitală pentru agricultura și producția de alimente durabile, dar se diminuează în ritmuri fără precedent, periclitând aprovizionarea mondială cu alimente și accesul global la alimente disponibile, adecvate și durabile. În primul său raport privind starea biodiversității mondiale pentru alimente și agricultură, publicat în februarie 2019, FAO a raportat o pierdere alarmantă a biodiversității: mai puțin de 200 de specii de plante contribuie în mare măsură la producția de alimente și doar 3 culturi – grâu, porumb și orez – reprezintă peste jumătate din calorii pe bază de plante din lume. Aproape o treime din stocurile de pește sunt supraexploatate și aproape 26% din cele 7 745 de rase locale de animale riscă să dispară.

39. La aproape 20 de ani după ce Evaluarea Ecosistemelor pentru noul Mileniu a avertizat că pierderea biodiversității va afecta securitatea alimentară și reducerea sărăciei, Grupul interguvernamental privind Schimbările Climatice a constatat cu un grad ridicat de corectitudine că schimbările climatice supun terenurile la un stres suplimentar, accentuând amenințările la adresa mijloacelor de subsistență, biodiversității și asupra sănătății umane și a ecosistemelor și sistemelor alimentare. Studiile efectuate de Platforma interguvernamentală științifico-politică privind biodiversitatea și serviciile ecosistemice și Programul Organizației Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP) au arătat, de asemenea, că o creștere durabilă a resurselor alimentare pentru a satisface nevoile energetice și nutritive la nivel global necesită noi metode de producție care să îmbunătățească, nu să degradeze biodiversitatea. Reducerea cărnii în alimentație în țările dezvoltate ar putea avea beneficii ecologice importante, întrucât

³⁷ A se vedea WHO, „Global database on the implementation of nutrition action (GINA): commitments by country”, disponibil la adresa <https://extranet.who.int/nutrition/gina/en/commitments/summary>.

³⁸ Fondul Națiunilor Unite pentru Copii și Raportorul Special privind dreptul la hrană, „Protecting children’s right to a healthy food environment” (noiembrie 2019).

70% din distrugerea pădurilor la nivel global se produce pentru a cultiva hrană pentru animale.

40. Populațiile indigene sunt custozii a 80% din biodiversitatea rămasă a lumii, dar se confruntă cu o insecuritate alimentară gravă, sărăcie extremă și alte privări în materie de drepturile omului. În pofida protecției prevăzute în Declarația Națiunilor Unite privind drepturile popoarelor indigene, proiectele miniere, evoluțiile în domeniul hidroelectricității, crearea de parcuri naționale și stabilirea de zone protejate au compromis drepturile popoarelor indigene din Argentina, Bangladesh, Botswana, Canada, Chile, Ecuador, Etiopia, Namibia, Federația Rusă, Africa de Sud, Uganda și alte părți ale lumii (a se vedea A/HRC/42/37).³⁹

Noi evoluții

41. Statele continuă să investească în practici de producție și într-o agricultură industrială care au efecte negative asupra mediului. Industria uleiului de palmier se extinde, în pofida legăturilor sale cu strămutarea persoanelor indigene și a altor comunități rurale, în special în Indonezia și Asia de Sud-Est (a se vedea A/HRC/40/56/Add.2). Creșterea de bovine și agricultura locală și de subzistență sunt, de asemenea, asociate cu pierderea biodiversității și degradarea terenurilor în anumite părți ale Asiei tropicale și ale Americii Centrale și de Sud. La peste 25 de ani de la adoptarea Convenției privind diversitatea biologică, oamenii de știință au raportat că țările nu sunt pe calea cea bună în atingerea obiectivelor legate de acidifierea și sănătatea oceanelor, inclusiv a țintelor obiectivului de dezvoltare durabilă nr. 14 și a obiectivului Aichi privind biodiversitatea nr. 11.

42. Extrem de îngrijorătoare este creșterea semnificativă a numărului incendiilor în Amazonul brazilian, în urma promisiunilor făcute de noul guvern de a permite ca terenurile indigene să fie folosite pentru agricultură și exploatare minieră. Guvernul a acuzat popoarele indigene care se opuneau politicii sale ca fiind împotriva dezvoltării, mesaj care a fost utilizat în mod similar de guvernul thailandez pentru a acuza că populațiile indigene care utilizau tehnici tradiționale de gestiune erau vinovate pentru defrișări și creșterile de temperaturi.⁴⁰

43. Un nou grup de lucru pentru facilitare din cadrul Platformei pentru comunitățile locale și populațiile indigene a elaborat recent un plan de lucru pe doi ani pentru perioada 2020 – 2021, acordând populațiilor indigene o mai mare reprezentare în procesul schimbărilor climatice.⁴¹ În 2018, Fondul Verde pentru Climă a adoptat o politică privind populațiile indigene care să garanteze recunoașterea, respectarea și promovarea populațiilor indigene în finanțarea legată de climă. În 2016, prin Rezoluția 33/25, Consiliul pentru Drepturile Omului a modificat mandatul mecanismului de experți pentru drepturile populațiilor indigene, pentru a-i extinde capacitatea și impactul. Aceste evoluții ar putea contribui atât la promovarea drepturilor populațiilor indigene, cât și la protejarea biodiversității și a sănătății ecosistemului.

III. Insecuritate alimentară gravă: foame, foamete și înfometare

A. Conflicte și crize alimentare

44. Conflictele prelungite, insecuritatea și violențele locale afectează producția agricolă și amenință mijloacele de subzistență, accentuând strategiile negative de adaptare și adâncind vulnerabilitatea la șocuri (a se vedea A/72/188). În medie, există de 2,5 – 3 ori mai multe persoane subnutrite care trăiesc în țări cu venituri mici, aflate într-o criză prelungită față de alte țări cu venituri scăzute.⁴² Persoanele care se bazează în mod direct pe sectorul agricol pentru produsele alimentare și pentru traiul lor sunt în mod special vulnerabile, iar

³⁹ A se vedea, de asemenea, David Nathaniel Berger și alții, editori, *The Indigenous World 2019* (Copenhaga, Grupul internațional de lucru pentru populațiile indigene, 2019), pag. 11–14.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ A se vedea United Nations Climate Change News, „Indigenous peoples obtain stronger voice in climate action” (1 iulie 2019).

⁴² A se vedea FAO, *The Future of Food and Agriculture: Trends and Challenges* (Roma, 2017), pag. xi.

inegalitățile bazate pe gen, vârstă, locație, rasă, etnie și statut de migrație sunt accentuate. Conflictul conduce de asemenea la migrație, generând 70,8 milioane de refugiați și persoane strămutate intern până la sfârșitul anului 2018.⁴³

45. În cursul mandatului Raportului Special, cele mai grave crize alimentare au avut loc în zonele de conflict activ, peste 113 milioane de persoane fiind afectate în 2018.⁴⁴ Crizele din Afganistan, Republica Democratică Congo, Etiopia, nordul Nigeriei, sudul Sudanului, Republica Arabă Siriană și Yemen reprezintă două treimi din insecuritatea alimentară globală acută. În Yemen, de exemplu, Programul Alimentar Mondial a lansat cel mai mare răspuns de urgență lansat vreodată în urma războiului civil din țară. Cu toate acestea, 15,9 milioane de persoane suferă de foame în fiecare zi, iar acest număr ar putea ajunge la 20 milioane dacă nu se acordă asistență umanitară.⁴⁵ Conflictul a împins 9,65 milioane de persoane într-o situație de urgență și a strămutat intern alte 3,6 milioane începând din august 2019.⁴⁶ Între timp, atacurile asupra civililor continuă.

46. În sudul Sudanului, 1 milion de persoane au fost declarate în situație de insecuritate alimentară în ianuarie 2018 – o creștere de 40% față de aceeași perioadă a anului anterior. Țara suferise din cauza înfometării și, în general, peste 7 milioane de persoane vor avea nevoie de asistență alimentară în următoarea perioadă cu recolte slabe.⁴⁷ Tot în 2018, Organizația Națiunilor Unite a raportat că 68% din gospodăriile din Fâșia Gaza, adică aproximativ 1,3 milioane de persoane, se aflau în situație de insecuritate alimentară gravă sau moderat gravă ca urmare a crizelor prelungite și blocadei prelungite.⁴⁸ Asistența umanitară, în special sub formă de programe de transfer de numerar, a devenit tot mai esențială, dar face obiectul manipularilor politice.

47. În pofida acestor realități, dreptul internațional în materie de drepturile omului impune ca, atât pe timp de pace, cât și de război, statele au responsabilitatea primară de a proteja civilii de foamete, de a proteja resursele productive esențiale pentru sistemele alimentare și de a interzice orice atacuri care vizează sau afectează capacitatea oamenilor de a avea acces la hrană. În 2018, Secretarul general adjunct pentru drepturile omului a concluzionat că Myanmar a ignorat această obligație și a recurs la o „înfometare forțată” pentru a lansa o campanie de epurare etnică împotriva populației Rohingya din provincia Rakhine.⁴⁹ Această violență generalizată și sistematică a provocat un număr masiv de decese și strămutări forțate, determinând peste 800 000 de etnici Rohingya să se refugieze în Bangladesh. Doi ani mai târziu, minoritatea Rohingya continuă să se confrunte cu probleme de insecuritate alimentară, sărăcie, malnutriție și sănătate grave.

Noi evoluții

48. Deși făptuitorii actelor de înfometare deliberată continuă să beneficieze de impunitate, comunitatea internațională a luat recent măsuri pentru a trage la răspundere statele pentru încălcarea dreptului la hrană pe timp de război: în 2018, Consiliul de Securitate a adoptat în unanimitate Rezoluția 2417 (2018) care condamnă înfometarea civililor ca metodă de război, precum și refuzul ilegal al accesului umanitar pentru populația civilă. În rezoluția sa, Consiliul a subliniat legătura dintre insecuritatea alimentară indusă de conflicte și amenințarea cu înfometarea și a cerut părților implicate în conflictul armat să respecte dreptul umanitar internațional. A promovat, de asemenea, avertizarea timpurie, acțiunea la timp și investițiile în reziliență prin protejarea mijloacelor de subsistență în agricultură în timpul foametei induse de conflicte.

49. Consiliul de Securitate nu a implementat încă această rezoluție istorică care îi condamnă pe cei care utilizează foamea ca armă de război sau neagă în mod ilegal accesul

⁴³ A se vedea <http://ida.worldbank.org/theme/conflict-and-fragility>.

⁴⁴ A se vedea FAO și alții, *The State of Food Security and Nutrition in the World 2019*, pag. 59.

⁴⁵ A se vedea Programul Alimentar Mondial (PAM), „Yemen emergency”, disponibil la adresa www.wfp.org/emergencies/yemen-emergency.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ A se vedea FAO, UNICEF și PAM, „Increasing number of people face severe food shortages in South Sudan” (22 februarie 2019).

⁴⁸ A se vedea Biroul de Coordonare a Afacerilor Umanitare, „Food insecurity in the oPt: 1.3 million Palestinians in the Gaza strip are food insecure” (14 decembrie 2018).

⁴⁹ A se vedea <https://news.un.org/en/story/2018/03/1004232>.

umanitar pentru civilii care au nevoie de asistență. Cu toate acestea, a fost invocat în observațiile sale la ancheta efectuată de Curtea Penală Internațională cu privire la presupusele crime comise de guvernul Myanmar împotriva populației Rohingya. Organizații precum Action Against Hunger și Global Rights Compliance au solicitat, de asemenea, în mod constant Consiliului de Securitate să pună în aplicare Rezoluția 2417 (2018) pentru a soluționa actualele crize alimentare în zonele afectate de conflicte.⁵⁰

50. Acuzația de acte de înfometare rămâne aproape inexistentă, întrucât este comisă de regulă în timpul conflictelor interne. Ca o evoluție pozitivă, Adunarea statelor părți la Curtea Penală Internațională a votat în ianuarie 2020 în unanimitate în favoarea aducerii unui amendament la Statutul de la Roma pentru a recunoaște infracțiunea de înfometare în cursul conflictelor armate non-internaționale.

51. Procesul de monitorizare a cadrului de acțiune pentru securitatea alimentară și nutriție în perioade de criză prelungite, care urmează să fie întreprins în 2020 de Comisia pentru securitatea alimentară mondială, poate genera orientări suplimentare pentru state cu privire la modul de soluționare a cauzelor structurale ale inegalității și a încălcării drepturilor în contextul crizelor prelungite. Trebuie să se înțeleagă că sunt necesare reforme pe termen lung ale sistemului agricol și ale celui alimentar pentru a sprijini o abordare proactivă, nu reactivă, a înfometării și catastrofelor alimentare (a se vedea A/72/188).

B. Schimbări climatice și dezastre naturale

52. Criza climatică constituie o amenințare existentă la adresa supraviețuirii umane, un factor-cheie motor al foamei și malnutriției și o încălcare a tuturor drepturilor omului. Raportorul Special privind sărăcia extremă și drepturile omului a sugerat că ne îndreptăm către un „scenariu al unui apartheid climatic în care bogații plătesc pentru a scăpa de supraîncălzire, foame și conflicte, în timp ce restul lumii este lăsată să sufere” (A/HRC/41/39, punctul 51). În ultima jumătate de secol, schimbările climatice au accentuat inegalitatea globală dintre țări cu 25%, populațiile vulnerabile contribuind cel mai puțin la schimbările climatice, suferind cel mai mult.⁵¹ Incapacitatea de a acționa ar putea împinge peste 3 miliarde de persoane către sărăcie extremă și foamete, cu o posibilă creștere a populației totale expuse riscului de foamete la 20% până în 2050.⁵²

53. Cele trei agende de acțiune post-2015, Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, Acordul de la Paris și Cadrul de la Sendai pentru reducerea riscurilor de la dezastre în perioada 2015-2030 ar trebui să ofere o bază pentru o dezvoltare durabilă, cu emisii reduse de carbon și reziliență într-un climat în schimbare. Din nefericire, majoritatea răspunsurilor statului la crizele climatice sunt fie inexistente, fie ineficiente. Angajamentele existente luate în cadrul Acordului de la Paris nu vor împiedica creșterea temperaturilor globale cu mai puțin de 3°C.⁵³ În cazul în care temperaturile globale continuă să crească cu 2°C peste nivelurile preindustriale, alte 189 milioane de persoane ar putea fi afectate de insecuritatea alimentară.⁵⁴

54. Creșterea frecvenței și intensității schimbărilor meteorologice extreme a strămutat forțat peste 20 de milioane de persoane în 2017⁵⁵ și a pus în pericol grav mijloacele de subsistență ale populațiilor, în special ale celor care se bazează pe pescuit și pe sectorul agricol pentru a obține venituri și pentru subsistență (A/HRC/37/61 punctul 18). Raportorul Special

⁵⁰ A se vedea Global Rights Compliance, „Gambia argues use of forced starvation against the Rohingya in its ICJ submissions” (18 noiembrie 2019).

⁵¹ A se vedea Noah S. Diffenbaugh și Marshall Burke, „Global warming has increased global economic inequality”, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States*, vol. 116, nr. 20.

⁵² A se vedea Grupul interguvernamental privind Schimbările Climatice, „Schimbări climatice 2014: impact, adaptare și vulnerabilități”, rezumat pentru factorii de decizie cu privire la contribuția Grupului de lucru II la cel de-al cincilea raport de evaluare al grupului.

⁵³ A se vedea raportul special al Grupului Interguvernamental privind Schimbările Climatice, *Global Warming of 1.5°C* (2019). WFP, „What a 2°C and 4°C warmer world could mean for global food insecurity: based on research on extreme climate projections for food security” (2016).

⁵⁴

⁵⁵ Tim McDonnell, „The refugees the world barely pays attention to”, National Public Radio (20 iunie 2018), disponibil la adresa www.npr.org/sections/goatsandsoda/2018/06/20/621782275/the-refugees-that-the-world-barely-pays-attention-to.

a observat aceste efecte în timpul vizitelor sale în Indonezia, Filipine, Vietnam, Zambia și Zimbabwe. La momentul redactării prezentului raport, incendii masive izbucneau în Australia, devastând mediul și amenințând viața și securitatea alimentară a populației.

55. Copiii sunt deosebit de vulnerabili. UNICEF face trimitere în mod adecvat la criza climatică ca fiind o criză a drepturilor copilului. Peste 500 de milioane de copii trăiesc în zone cu risc extrem de mare de inundații din cauza evenimentelor meteo severe, în timp ce aproximativ 160 de milioane de copii trăiesc în zone cu niveluri de secetă ridicate. Până în 2040, aproximativ unul din 4 copii va trăi în zone cu stres hidrologic extrem.⁵⁶ Aceste tendințe contravin principiului echității intergeneraționale prevăzut în Acordul de la Paris și pilonului durabilității dreptului la hrană.

Noi evoluții

56. De la începutul mandatului Raportorului Special, impactul schimbărilor climatice asupra sistemelor alimentare globale a început să fie din ce în ce mai mult luat în considerare de publicul larg. Mijloacele de informare în masă și organizațiile societății civile au făcut apel la necesitatea unor schimbări drastice ale obiceiurilor de producție agricolă și consum, recunoscând faptul că sistemele alimentare reprezintă o sursă considerabilă de emisii de gaze cu efect de seră. Dacă scenariul evoluției actuale continuă, agricultura va genera aproximativ 70% din emisiile generate de oameni.⁵⁷ În raportul său special privind schimbările climatice și terenurile, Grupul interguvernamental privind Schimbările Climatice a recunoscut faptul că schimbările climatice creează presiuni suplimentare asupra terenurilor, accentuând amenințările existente la adresa mijloacelor de subsistență, biodiversității și securității alimentare.

57. Tinerii sunt primii care lansează cererea de schimbare, astfel cum o demonstrează protestele și angajamentul luat în cadrul Summitului Acțiune pentru climă, organizat la New York în septembrie 2019, și în cadrul celei de-a douăzeci și cincea Conferințe a părților la Convenția-cadru a Organizației Națiunilor Unite privind schimbările climatice, organizată la Madrid în decembrie 2019. Pentru prima dată, „schimbarea profundă radicală” a sistemelor alimentare s-a aflat pe agenda conferinței de la Madrid. Agențiile de la Roma au organizat peste 20 de evenimente legate de alimentație, inclusiv evenimente care au promovat agroecologia și au luat în considerare rolul sectorului agroalimentar, care este responsabil pentru emiterea a 1,3 miliarde de tone de emisii de gaze cu efect de seră (al treilea din lume ca mărime generator de emisii). În cursul discuțiilor, s-a solicitat, de asemenea, renunțarea la modelele nedurabile de consum, cum ar fi dieta bazată pe carne, și reducerea risipei de alimente.

IV. Privind către viitor: recomandări adresate principalilor actori pentru a sprijini realizarea dreptului la hrană

58. Recunoașterea progresului realizat și a deficiențelor care rămân în abordarea barierelor din calea dreptului la hrană nu este suficientă. Eliminarea foametei și a malnutriției pentru toată lumea va necesita participarea și implicarea activă a unei serii de părți interesate, în special a statelor ca principale titulare de drepturi în ceea ce privește dreptul la hrană. Este necesară o abordare holistică, coordonată și bazată pe drepturi pentru a elimina foamea și a malnutriția, acordând o atenție sporită generațiilor viitoare și planetei. Următoarea secțiune prezintă așteptările necesare și rezonabile ale celor mai influenți actori din sistemele alimentare moderne și măsurile care trebuie luate pentru a promova dreptul la hrană.

⁵⁶ A se vedea comunicatul de presă al UNICEF (6 decembrie 2019), disponibil la adresa www.unicef.org/press-releases/fact-sheet-climate-crisis-child-rights-crisis.

⁵⁷ Tim Searchinger și alții, *Creating a Sustainable Food Future: a Menu of Solutions to Feed Nearly 10 Billion People by 2050* (Washington, D.C., World Resources Institute, 2019).

A. Recunoașterea în mod oficial a drepturilor economice, sociale și culturale pe timp de pace și pe timp de conflict

59. Statele continuă să neglijeze drepturile economice, sociale și culturale, în special dreptul la hrană. Sunt 170 de state părți la Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, însă doar aproximativ 30 de țări au recunoscut în mod explicit dreptul la hrană în constituțiile lor naționale. În țările care recunosc explicit sau implicit dreptul la hrană, există o diferență semnificativă între legislație și punerea sa în aplicare. În Statele Unite ale Americii, unde nu sunt recunoscute în mod formal drepturile economice, sociale și culturale, guvernul a introdus reduceri și tăieri agresive ale programului său de asistență alimentară în ultimul an, punând astfel în pericol securitatea alimentară națională.

60. Statele sunt deținătoare de drepturi și toate persoanele sunt titulari de drepturi, nu doar beneficiare pasive ale unor acte de caritate. Există o diferență fundamentală între un drept legal și o afirmare generalizată a carității sau responsabilității morale. În consecință, statele trebuie să se asigure că există instituții și căi adecvate, astfel încât titularii de drepturi să le poată trage la răspundere pentru încălcări ale drepturilor și să le asigure acestora mijloace de a obține reparații. Pactul stabilește anumite drepturi procedurale, inclusiv participarea la luarea deciziilor, responsabilitatea, transparența și statul de drept, în cadrul procesului de punere în aplicare.

61. Instituțiile naționale pentru drepturile omului trebuie finanțate în mod adecvat și să aibă un organism de monitorizare independent. Brazilia a oferit un exemplu excelent prin înființarea unei structuri instituționale foarte bine dezvoltate, sub rubrica ”Zero foamete”.⁵⁸ Din nefericire, acest exemplu de bune practici a dispărut aproape complet în 2019, când Consiliul Național pentru Securitate Alimentară și Nutrițională a fost desființat.

62. Statele trebuie, de asemenea, să recunoască aceste drepturi pe timp de conflict, care sunt în prezent la originea celor mai grave crize alimentare. Este necesară o abordare obligatorie pentru a se asigura recunoașterea acestui fapt: trebuie elaborate standarde juridice internaționale pentru a consolida delimitarea înfometării deliberate drept crimă de război sau crimă împotriva umanității. Cele mai grave pretinse încălcări ale legii trebuie înaintate Curții Penale Internaționale pentru a fi investigate și urmărite penal. Recunoașterea oficială a înfometării ca infracțiune va descuraja tendința guvernelor „de a se ascunde în spatele unei cortine de dezastre naturale și a suveranității statului atunci când utilizează foamea ca armă deucidere în masă” (A/72/188, punctul 92).

63. Raportorul Special își reiterează apelul la o convenție globală care să acorde statelor și comunității internaționale mandate legale clare pentru a preveni înfometarea și pentru a proteja dreptul la hrană adecvată înainte ca situațiile să ajungă într-o fază critică (a se vedea A/72/188). Un acord cu caracter obligatoriu ar trebui să acopere elementele esențiale ale prevenirii conflictelor, interzicerii și reabilitării postconflictuale a sectorului agricol, acordând prioritate producătorilor locali și femeilor fermieri. Trebuie luate măsuri pentru a maximiza sursele locale și regionale cu ajutoare alimentare, inclusiv pentru a spori asistența pentru dezvoltare destinată redresării pe termen lung.

B. Punerea în aplicare unei abordări bazate pe drepturile omului

64. Punerea în aplicare efectivă a dreptului la hrană presupune ca guvernanța să adopte o abordare bazată pe drepturile omului. O astfel de abordare consolidează conceptul potrivit căruia toate drepturile omului sunt interdependente, interconectate și indivizibile. Drepturile omului trebuie întotdeauna interpretate și aplicate în mod global. Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale recunoaște că este imposibil să se promoveze dreptul la hrană fără a aborda dreptul la locuință (articolul 11), dreptul la sănătate (articolul 12) și dreptul la securitate socială (articolul 9). Instrumentele care promovează drepturile omului în anumite grupuri, precum Convenția cu privire la drepturile copilului, Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei și Convenția

⁵⁸ A se vedea Jose Graziano da Silva și alții, *From Fome Zero to Zero Hunger: a Global Perspective* (Roma, FAO, 2019).

privind drepturile persoanelor cu dizabilități trebuie, de asemenea, să se alinieze la dreptul la hrană adecvată.

65. Acceptarea faptului că dreptul la hrană este inseparabil de alte drepturi ale omului a fost adoptată în număr coplesitor de statele membre, însă principiul nu a fost pus în aplicare. O abordare bazată pe drepturile omului reamintește statelor să se concentreze asupra segmentelor de populație cele mai marginalizate, excluse sau discriminate și să ia în considerare dezechilibrele de putere care afectează guvernanta. Pactul insistă ca statele să exercite drepturi „fără discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau orice altă împrejurare” și solicită statelor să țină seama de nevoile persoanelor sărace și vulnerabile.

C. Monitorizarea drepturilor și garantarea accesului la justiție în cazul infracțiunilor extrateritoriale

66. Este esențial ca statele să adopte Protocolul opțional la Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale pentru a se asigura că sunt disponibile și cunoscute căile de acțiune în justiție, în special în ceea ce privește populațiile cele mai vulnerabile. Responsabilitatea statelor și a societăților transnaționale pentru încălcarea drepturilor economice, sociale și culturale trebuie, de asemenea, să se extindă dincolo de frontierele naționale (a se vedea A/73/164). În 2017, Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale a confirmat în Comentariul general nr. 24 (2017) cu privire la obligațiile asumate de stat în temeiul Pactului că statele părți sunt obligate să ia măsurile necesare pentru a preveni încălcările drepturilor omului în străinătate de către societăți aflate pe teritoriul și/sau sub jurisdicția lor fără a încălca suveranitatea altor țări. Consorțiul OTE, o rețea globală formată din peste 140 de organizații ale societății civile și profesori universitari, a elaborat numeroase rapoarte cu privire la obligațiile extrateritoriale ale statelor, inclusiv cu privire la cele care decurg din Pact.⁵⁹

67. Ca urmare a puterii neîngrădite a actorilor corporativi din lanțul alimentar mondial, voluntarismul nu funcționează. Întreprinderile sunt doar încurajate să acționeze în conformitate cu „responsabilitatea socială a întreprinderilor”, fără a prevedea responsabilități și mecanisme de monitorizare. Orientările voluntare, inclusiv Principiile pentru investiții responsabile în agricultură și sisteme alimentare ale Comisiei pentru securitatea alimentară și Principiile directe privind întreprinderile și drepturile omului, nu au forță juridică obligatorie. Nerespectarea acestor principii nu are consecințe juridice negative asupra investitorilor.

68. Eforturile continue de a transforma Principiile directe privind întreprinderile și drepturile omului într-un tratat internațional cu forță juridică obligatorie care să stabilească răspunderea juridică a marilor întreprinderi sunt sprijinite de anumite țări, dar rămân subiect de controversă.⁶⁰ Proiectul de tratat nu include nici obligațiile directe ale întreprinderilor în materie de drepturile omului, nici responsabilitatea penală a întreprinderilor în temeiul dreptului internațional. În schimb, acoperă doar obligațiile internaționale ale statelor stabilite anterior prin Comentariul general nr. 12 (1999) al Comisiei pentru drepturile economice, sociale și culturale privind dreptul la o alimentație adecvată.

69. Apariția parteneriatelor public-privat a consolidat, de asemenea, asimetriile puterii, conflictele exacerbate dintre interesele publice și cele private și ale altora și a influențat în mod necuvenit luarea deciziilor și politicile în sistemul alimentar mondial. După cum a explicat anterior Raportorul Special, este puțin probabil ca aceste parteneriate să modifice practicile extrateritoriale ale întreprinderilor dacă nu există mecanisme de monitorizare, iar întreprinderile intră în parteneriat în principal pentru a-și reafirma interesele lor economice subiacente (A/74/164, punctul 69).

⁵⁹ Principali termeni de referință sunt Principiile de la Maastricht privind obligațiile extrateritoriale ale statelor în domeniul drepturilor economice, sociale și culturale.

⁶⁰ A se vedea, de exemplu, Rezoluția 26/9 a Consiliului Drepturilor Omului.

D. Finanțarea instituțiilor pentru drepturile omului și înlăturarea barierelor care separă organizațiile internaționale

70. În ultimii ani, drepturile omului s-au aflat sub atacul noului naționalism, populismului și capitalismului global de tip prădător. Din nefericire, a scăzut angajamentul istoric al puterilor lumii față de drepturile omului, iar instituțiile Organizației Națiunilor Unite se confruntă, prin urmare, cu deficite de finanțare extreme, în special OHCHR și mecanismele regionale pentru drepturile omului, precum Sistemul interamerican pentru drepturile omului. Aceste deficite trebuie soluționate imediat.

71. Nu lipsesc organizații internaționale angajate în a promova o lume a zero foamete și malnutriție în mandatele lor, precum FAO, PAM, Comitetul pentru securitatea alimentară mondială, IFAD, Banca Mondială, Institutul Internațional de Cercetare în domeniul Politicii Alimentare, UNICEF, OMS, UNEP, Grupul Interguvernamental privind Schimbările Climatice și, bineînțeles, OHCHR. Cu toate acestea, există în general o deconectare și o lipsă de coordonare între acestea.

72. Fragmentarea instituțională și barierele care separă organizațiilor de la Roma și, în special, mecanismele pentru drepturile omului de la Geneva au slăbit și mai mult eforturile de integrare a drepturilor omului în agenda politicilor alimentare (A/74/164, punctul 52).⁶¹ O acțiune mai coerentă și coordonată între New York, Roma și Geneva, care să se bazeze pe concluziile Consiliului Drepturilor Omului, procedurile speciale, organele tratatului și evaluarea periodică universală este vitală pentru promovarea efectivă a dreptului la hrană. Aceste organizații nu pot soluționa în mod adecvat dreptul la hrană în izolare, și acest lucru nu este doar contrar consensului general din cadrul sistemului Organizației Națiunilor Unite, ci și diminuează impactul organizațional al acestora. Astfel de organizații influente, cu numeroși experți, pot aborda mai bine cauzele principale și consecințele insecurității alimentare dacă adoptă o abordare bazată pe drepturile omului pentru a evalua insecuritatea alimentară, luând în considerare discriminările și inegalitățile socioeconomice, de gen și etnice.⁶² Acest lucru va duce, de asemenea, la o mai mare coerență politică în cadrul tuturor instituțiilor Organizației Națiunilor Unite.

E. Adoptarea de reforme economice pentru a combate sărăcia și inegalitatea în cazul populațiilor marginalizate

73. Așa cum s-a afirmat în rapoartele tematice anterioare, sărăcia, inegalitatea și distribuția inegală a hranei și a resurselor productive rămân o barieră semnificativă în calea dreptului la hrană, în special pentru populațiile care s-au confruntat cu discriminări istorice și generalizate. Ca rezultat al inegalității, atingerea obiectivului zero foamete se extinde dincolo de abordările axate pe producție, paradigma în care este înscris obiectivul de dezvoltare durabilă nr. 2. Statele trebuie să investească în mecanisme de protecție socială și politici incluzive, în loc să se bazeze excesiv pe soluțiile orientate către ofertă, care au câștigat sprijin și influență în urma crizelor prețurilor alimentelor din 2008 și 2011.

74. În loc să se bazeze exclusiv pe ajutorul alimentar promovat de Grupul celor Opt țări și de Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional pentru a combate inegalitatea socioeconomică și insecuritatea alimentară, comunitatea internațională ar trebui să abordeze cauzele structurale mai profunde ale sărăciei din partea de sud a lumii. Aceste cauze includ inegalitățile din cadrul reglementărilor care guvernează comerțul internațional, reformele economice inadecvate impuse de instituțiile financiare internaționale, speculațiile financiare de pe piețele globale de mărfuri, politicile privind biocombustibilii, dominația corporațiilor transnaționale pe piețele alimentare globale și impunerea de sancțiuni economice.⁶³

⁶¹ A se vedea, de asemenea, Carolin Anthes, *Institutional Roadblocks to Human Rights Mainstreaming in the FAO. A Tale of Silo Culture in the United Nations System* (Wiesbaden, Germania, Springer, 2020).

⁶² A se vedea Global Network for the Right to Food and Nutrition, „People’s monitoring for the right to food and nutrition: political manifesto” (2017).

⁶³ A se vedea Carmen Gonzales, „International economic law and the right to food” în *Rethinking Food Systems*, Nadia C.S. Lambek și alții, ed. (Springer, 2014).

75. Realizarea dreptului la hrană presupune ca statele să transforme promisiunea de a nu lăsa pe nimeni în urmă prin politici concrete aliniate la obligațiile în materie de drepturile omului; să demonstreze voința politică și angajamentul financiar de a pune în aplicare obiectivele de dezvoltare durabilă; și să acorde prioritate soluțiilor împotriva factorilor-cheie mondiali ai foametei și malnutriției prin căi care să contracareze politicile naționaliste.

F. Autonomia femeilor și fetelor și promovarea diversității de gen

76. Organizațiile internaționale acordă o atenție sporită discriminării de gen, însă femeile și fetele continuă să se confrunte cu discriminări disproporționate, sub forma unor politici sociale și economice regresive. Femeile și fetele de culoare, migranții, refugiații, femeile de origine indigenă și cele care nu aparțin clasei de mijloc se confruntă cu o vulnerabilitate sporită, în timp ce discursul „autonomiei de gen” promovat de state și mulți actori corporativi este utilizat pentru a acoperi practicile care exploatează și deposedarea de bunuri.⁶⁴ Femeile reprezintă aproape jumătate din forța agricolă în țările în curs de dezvoltare, însă dețin mai puțin de 13% din terenurile agricole. Acestea sunt esențiale pentru a asigura hrana altora, dar se află ele însele într-o situație de securitate alimentară precară.

77. Forumul Comitetului pentru securitatea alimentară mondială privind autonomia femeilor a evidențiat lacune semnificative în ceea ce privește punerea în aplicare a politicilor: în 155 de țări există încă cel puțin o lege care limitează oportunitățile economice ale femeilor. Eforturile care pun accentul pe egalitatea de gen, cum ar fi Grupul 20 (G20) – Fondul de asistență agricolă al Băncii Mondiale și inițiativa Statelor Unite ale Americii „Feed the Future” au încă un impact limitat, întrucât se concentrează asupra agricultorilor „pregătiți pentru piață”, care sunt, de regulă, bărbați.⁶⁵ Integrarea perspectivei de gen în politicile alimentare și agricole va contribui la a garanta că femeile și fetele au dreptul la educație, că nu mai sunt victime ale căsătoriilor timpurii și forțate, că nu sunt supuse violențelor și sunt protejate în orice alt mod față de încălcări ale drepturilor omului.

G. Promovarea tinerilor în agricultură

78. Vârsta medie a agricultorilor din lumea întreagă crește într-un ritm alarmant, punând în pericol viitorul agriculturii familiale. Copiii care muncesc în agricultură sunt adesea victime ale muncii copiilor, în timp ce populațiile tinere care au dreptul legal să lucreze în acest sector abandonează agricultura, silvicultura și pescuitul din cauza accesului slab la informație, a lipsei serviciilor esențiale (educație, sănătate, transporturi și comunicații) și a piețelor, precum și a percepției că agricultura este neprofitabilă și instabilă.⁶⁶ Pentru a combate această evoluție, statele trebuie să furnizeze servicii esențiale, să îmbunătățească cunoștințele și competențele tehnice și să stimuleze accesul la terenuri, credite și alte resurse productive pentru populațiile tinere. Statele trebuie, de asemenea, să adopte mecanisme și politici care să transforme munca agricolă într-un loc de muncă decent, cu o protecție socială solidă.

79. Din ce în ce mai mult, se dezvoltă parteneriate public-privat pentru a răspunde nevoilor antreprenoriale și se pledează pentru politici de inovare mai puternice, de care să beneficieze populațiile tinere. În 2017, de exemplu, G20 și-a anunțat inițiativa privind ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor din mediul rural de a instrui 5 milioane de tineri și de a oferi locuri de muncă pentru încă 1 milion de tineri până în 2020. FAO a promovat, de asemenea, patru căi majore de creare de locuri de muncă pentru tinerii din mediul rural: munca cu normă întreagă în fermele familiale; munca cu timp parțial în agricultură, combinată cu munca în întreprinderi familiale neagricole; locuri de muncă remunerate în agricultură; și muncă cu normă întreagă în întreprinderi familiale neagricole.⁶⁷ În plus, Comitetul pentru securitatea alimentară mondială a introdus un flux de lucru privind ocuparea

⁶⁴ A se vedea Global Network for the Right to Food and Nutrition, „State of the right to food and nutrition report 2019”.

⁶⁵ A se vedea Hélène Botreau și Marc J. Cohen, „Gender inequalities and food insecurity”, (Oxfam, iulie 2019).

⁶⁶ A se vedea FAO, *The Future of Food and Agriculture: Trends and Challenges*, pag. 100.

⁶⁷ *Ibid.*, pag. 96.

forței de muncă în rândul tinerilor, transformarea rurală și abordări teritoriale ca parte a programului său de lucru multianual pentru perioada 2020-2023. Toate aceste inițiative noi trebuie însă evaluate critic și monitorizate cu atenție pentru a evita apariția altor inegalități în rândul tinerilor neprivilegiați.

H. Investirea responsabilă în tehnologie și reglementarea inovației

80. Tehnologiile inovatoare au fost considerate o soluție potențială la insecuritatea alimentară, eliminând inegalitățile și barierele în materie de alimentație. Având în vedere că se estimează că încă 60% din produsele alimentare vor trebui produse până în 2050, biotehnologia poate oferi un set de instrumente critice atât pentru soluțiile de joasă tehnologie (precum biopesticidele și biofertilizatorii), cât și pentru soluțiile de înaltă tehnologie (precum cele care implică genomica avansată). Cu toate acestea, astfel cum a demonstrat „revoluția verde”, concentrarea excesivă pe creșterea producției încurajează dependența de tehnologie, care provoacă daune majore aduse mediului și exacerbează inegalitățile sociale. În prezent, digitalizarea și dematerializarea crescândă a agriculturii au potențialul de a pierde cunoștințele locale, lucrătorii și procesele de producție locale, fapt care are ca efect concentrarea puterii în mâinile marilor întreprinderilor agroalimentare, reducându-le totodată autonomia producătorilor și consumatorilor locali.⁶⁸

81. Biotehnologiile, în mare parte dezvoltate și deținute de sectorul privat, sunt protejate de brevete și drepturi de proprietate intelectuală. De exemplu, din cauza oligopolului corporativ, patru firme agrochimice multinaționale controlează peste 60% din vânzările mondiale de semințe. În loc să fie respectate ca aparținând unei comunități comune, brevetele restricționează libertatea agricultorilor de a menține și de a face schimb de semințe și constituie o ingerință în dreptul crescătorilor de a folosi semințele pentru cercetare.

82. Companiile agroalimentare au sporit, de asemenea, investițiile în biotehnologie și în alternative la produsele pe bază de plante, demonstrând că există o piață profitabilă a produselor alimentare care nu contribuie la schimbări climatice sau la distrugerea mediului. Cu toate acestea, astfel de tehnologii au adesea un caracter de excludere, întrucât nu sunt accesibile unei mari părți a populației lumii. Astfel de inovații de tipul „viitorul în alimentație” ar trebui dezvoltate astfel încât toți actorii relevanți să aibă șansa egală de a le utiliza și de a beneficia de pe urma lor.

83. Statele trebuie să elaboreze cadre juridice adecvate bazate pe „principiul precauției” pentru a reglementa astfel de inovații. Acest principiu urmărește să contribuie la reducerea consecințelor potențial dăunătoare și nedorite și a efectelor secundare ale inovațiilor, însă numeroase țări nu recunosc, cu atât mai puțin să aplice, acest principiu-cheie din dreptul internațional. Sunt necesare instrumente de creștere a durabilității și productivității sistemelor alimentare, dar nu și în măsura în care acestea încalcă sau împiedică accesul la resurse productive și la realizarea drepturilor omului.

I. Investirea în agroecologie și în cunoștințele tradiționale

84. Investițiile trebuie diversificate și reconciliate cu metodologiile mai responsabile și mai durabile ale sistemului alimentar, precum agroecologia, precum și cunoștințele tradiționale. Acest fapt necesită o deplasare bine concepută de la agricultura industrială, care constituie principalul motor al crizei climatice, combinată cu promovarea unor practici transformative, reziliente și durabile. Agroecologia evită utilizarea de produse biochimice periculoase și pesticide; sprijină mișcarea alimentară locală; protejează micii fermieri, inclusiv femeile, și micile pescării; respectă drepturile omului; consolidează democrația alimentară, cunoștințele și culturile tradiționale; menține durabilitatea mediului; și ajută la favorizarea unei diete sănătoase (a se vedea A/70/287).

⁶⁸ A se vedea Global Network for the Right to Food and Nutrition, „Right to food and nutrition watch. When food becomes immaterial: confronting the digital age” (2018), pag. 11.

J. Protejarea integrității științifice

85. Există un drept al omului mai puțin cunoscut, dar incontestabil, de a beneficia de progresul științific. Acest drept nu este doar fundamental în sine, ci este crucial pentru realizarea drepturilor omului la viață, sănătate, hrană adecvată și mediu. Recunoscând rolul vital al științei în sistemele noastre alimentare, Raportorul Special a vorbit despre atacuri de neconceput și insidioase la adresa integrității științifice.⁶⁹ Descoperirile științifice în ceea ce privește amenințările reprezentate de schimbările climatice, pesticide și consumul de zahăr pentru sănătatea umană și a mediului ecologică sunt cel mai adesea prinse la mijloc. Statele nu trebuie să permită agențiilor guvernamentale și institutelor de cercetare să fie corupte de interesele corporatiste. Cetățenii lumii trebuie, de asemenea, să îi conteste pe cei care amenință că îi vor aduce la tăcere pe oamenii de știință, pe academicieni și pe cercetători și să condamne orice amenințare cu acte de violență împotriva acestor concetățeni ai lor. Realizarea dreptului la hrană presupune respingerea colectivă a acuzațiilor false și credința în adevărul unei științe bine fondate. Este important să recunoaștem că statele sunt responsabile pentru protecția integrității științifice.

K. Consolidarea rolului societății civile și protejarea apărătorilor drepturilor omului împotriva violențelor

86. Am intrat într-o nouă eră a drepturilor omului, una dominată de regimuri guvernamentale populiste care proliferază retorica urii și promovează naționalismul, autoritarismul și xenofobia în detrimentul independenței și libertății. Într-un astfel de mediu, lupta pentru drepturile omului devine periculoasă. În ultimii ani, atrocitățile violente comise împotriva apărătorilor drepturilor omului, inclusiv împotriva celor care luptă pentru drepturile funciare și conservarea mediului au sporit semnificativ. Organizația Națiunilor Unite a numărat 431 de decese în rândul apărătorilor drepturilor omului, jurnaliștilor și sindicaliștilor din 41 de țări, între 2017 și 2018 (a se vedea E/2019/68). Societatea civilă nu poate permite impunitatea pentru încălcările drepturilor omului comise împotriva apărătorilor drepturilor omului și nu poate să se abțină de la lupta pentru drepturi din frica de represalii (a se vedea A/74/159). Mai degrabă, societatea civilă trebuie să profite de toate oportunitățile disponibile ca să se asigure că statele își îndeplinesc obligațiile de a promova drepturile omului și să tragă la răspundere statele atunci când acestea nu acționează.

87. Acest lucru este valabil în special în cazul drepturilor sociale și culturale economice, care continuă să fie lăsate deoparte prea frecvent ca fiind mai puțin importante decât altele. Într-adevăr, deși Raportorul Special a avut plăcerea de a colabora cu mai multe organizații ale societății civile, a constatat că este necesară o mobilizare mai amplă a societății civile în numele dreptului la hrană. Raportorul special privind sărăcia extremă și drepturile omului și-a exprimat, de asemenea, îngrijorările în cadrul Consiliului Drepturilor Omului cu privire la numărul insuficient al unor organizații ale societății civile dedicate drepturilor economice, sociale și culturale (a se vedea, de exemplu, A/HRC/32/31).

L. Promovarea civismului alimentar în contextul urbanizării

88. Deși statele au obligația principală de a realiza dreptul la hrană, alimentația are în mod inerent o dimensiune locală și individuală, precum și comunitară. Populația din mediul rural joacă un rol esențial în realizarea dreptului la hrană, dar orașele sunt, de asemenea, principalii factori ai transformării socioeconomice și epicentrul piețelor de alimente. Până în 2050, 68% din populația lumii va trăi probabil în orașe.⁷⁰ Schimbările demografice și urbanizarea aduc noi provocări și oportunități pentru politicile alimentare mondiale. Consumatorii trebuie să facă cu atenție alegeri alimentare care să respecte drepturile omului ale lucrătorilor, să protejeze generațiile viitoare și să promoveze durabilitatea planetei, în loc să se deconecteze de la sistemele alimentare (a se vedea A/73/164 și A/HRC/40/56). Această responsabilitate

⁶⁹ A se vedea Hilal Elver și Melissa Shapiro, „Scientific integrity: the next battleground for human rights”, The Hill (29 martie 2019).

⁷⁰ A se vedea Departamentul pentru afaceri economice și sociale, „World urbanization prospects 2018: highlights” (2019).

globală se extinde dincolo de rolul „consumatorilor” și poate fi descrisă în mod corespunzător ca „civism alimentar”. Civismul alimentar la nivelul întregii lumi impune deja un nou sistem alimentar integrat între orașe și comunitățile rurale, bazat pe democrație, participare și principii ecologice. Această tendință pozitivă crește rapid.

89. Adoptarea „civismului alimentar” poate lua numeroase forme, inclusiv sprijin pentru o mai mare implicare între urban-rural, achiziții colective și participarea la consiliile pentru politici alimentare.⁷¹ Astfel de mișcări de inițiativă comunitară preiau controlul asupra sistemelor alimentare locale și regionale în scopul promovării schimbării „de jos în sus”. De exemplu, Consiliul pentru politica alimentară de la Toronto, care există din 1991, convoacă membri ai sectoarelor alimentar, agricol și comunitar pentru a consilia orașul Toronto în chestiuni legate de politica alimentară.

90. Consiliile pentru politica alimentară oferă persoanelor o platformă de afirmare a preferințelor legate de sistemul alimentar prin angajare civică. Aceștia educă, de asemenea, nou-veniții cu privire la opțiunile conștiente în contextul unui civism alimentar activ, care se extinde dincolo de limitele vecinătăților, orașelor, statelor și regiunilor pentru a cuprinde întreaga lume. De exemplu, orașul Milano a luat această inițiativă la nivel global, introducând pactul de politică alimentară urbană de la Milano, semnat de peste 100 de orașe în 2015.

V. Concluzie

91. **Astfel cum recunoaște Raportorul Special în raportul său final, eliminarea foametei și malnutriției și realizarea dreptului la hrană pentru cetățenii lumii constituie un angajament substanțial. Reprezintă un obiectiv deosebit de dificil de realizat în lumina condițiilor juridice, politice, economice și de mediu din actuala ordine mondială. Cu toate acestea, prin demonstrarea unei voințe politice și prin transformarea aspirațiilor în acțiune, nu este inaccesibilă. Statele trebuie să implementeze instrumentele pentru drepturile omului, asigurându-se că toți actorii, nu doar cei puternici, sunt incluși în proces de luare a deciziilor. Persoanele care suferă în mod disproporționat din cauza foametei trebuie să fie reprezentate și să li se ofere oportunitatea de a-și susține drepturile. Omenirea trebuie să-și amintească că dreptul omului la hrană nu este de neatins, ci doar nerealizat. Raportorul Special mulțumește tuturor membrilor Consiliului Drepturilor Omului pentru faptul că i-au pus la dispoziție această platformă și pentru oportunitatea de a amplifica vocile persoanelor întreaga din lume înfometate și aflate într-o situație de insecuritate alimentară.**

⁷¹ A se vedea, de exemplu, Europe Now, „Food citizenship? Collective food procurement in European cities” (septembrie 2018).